

FM: Straujš degvielas cenu kāpums paātrina inflāciju

Publicēts: 08.06.2021.

[Jaunami](#)

[Tautsaimniecības analīze](#)

Vidējais patēriņa cenu līmenis 2021. gada maijā bija par 0,5% augstāks nekā aprīlī, tādējādi patēriņa cenas palielinājās piekto mēnesi pēc kārtas. Gada izteiksmē cenu pieaugums bija vēl izteiktāks, palielinoties par 2,6%, kas ir straujākais cenu kāpums kopš 2019. gada oktobra. Samērā straujo cenu pieaugumu noteica vairāki faktori. Viens no faktoriem ir bāzes efekts, jo pērn maijā Latvijā bija fiksētā deflācija 0,6% apmērā. Tomēr noteicošo lomu šā gada maijā nodrošināja izejvielu cenu kāpums, kas atspoguļojās augušajās degvielas un pārtikas cenās.

Kopumā jāsecina, ka pašreizējo patēriņa cenu dinamiku nosaka galvenokārt ārējie faktori, t.i., naftas un pārtikas cenu pieaugums pasaulē, transportēšanas izmaksu pieaugums, ko ietekmē gan augstākas degvielas cenas, gan piegādes traucējumi saistībā ar ierobežojumiem visā pasaulē pandēmijas dēļ, kā arī pasaules ekonomikas atkopšanās no pandēmijas un līdz ar to augošais pieprasījums. Ja iepriekšējā gadā tieši ārējie faktori Latvijā noteica deflāciju atsevišķos mēnešos, tad šogad būs vērojama pretēja situācija, jo importētā inflācija būs ievērojami augstāka nekā pamatinflācija. Šā gada piecos mēnešos patēriņa cenu līmenis bija par 0,8% augstāks salīdzinājumā ar pērnā gada attiecīgo periodu. Turpmākajos mēnešos vidējā inflācija saglabāsies 2,6% – 2,9% robežās.

Šā gada maijā lielāko devumu patēriņa cenu pieaugumā noteica degvielas cenu kāpums par 29,5% salīdzinājumā ar pagājušā gada maiju, tādējādi izskaidrojot vairāk nekā pusi jeb 1,6 procentpunktus no fiksētās inflācijas, kas liecina par būtisku ietekmi uz patēriņa cenu izmaiņām. Fiksētais degvielas cenu pieaugums šā gada maijā bija straujākais kopš 2010. gada sākuma. No vienas puses, šādu pieaugumu varētu uzskatīt par ļoti strauju, tomēr dīzeļdegvielas vidējā cena Latvijā šā gada maijā bija 1,21 eiro par litru, kas atbilst pērnā gada februāra līmenim un pat mazāka nekā pērn janvārī. Tādējādi var secināt, ka degvielas cenas Latvijā atgriežas pirmspandēmijas līmenī. Naftas cenu līmenis jau šā gada martā sasniedza pirmspandēmijas līmeni, bet jūnijā sākumā Brent markas jēlnaftas cena pārsniedza 70 ASV dolāru par barelu. Kopš pērnā gada aprīļa naftas cena nepārtraukti palielinājās, bet, sasniedzot pirmspandēmijas līmeni, naftas cenu kāpums ir piebremzējies. Straujš naftas cenu pieaugums tuvākajos mēnešos nav sagaidāms un vidējā cena svārstīsies ap 70 ASV dolāriem par barelu. Līdz ar to degvielas cenu kāpums galvenokārt ir saistīts ar pērnā gada zemo bāzi. Gaidāms, ka degvielas cenu pieaugums šā gada jūnijā gada izteiksmē mazināsies līdz 20% un paliks kā galvenais inflāciju ietekmējošais faktors.

Lai arī energoresursu cena pasaulē pieaug, gāzes un siltumenerģijas cena Latvijā joprojām uzrāda kritumu, kas ir skaidrojams ar šo pakalpojumu tarifu noteikšanas metodoloģiju. Gāzes tarifi tiek pārskatīti tikai divas reizes gadā – janvārī un jūlijā, līdz ar to energoresursu cenu izmaiņas pasaulē ar novērojumu atspoguļojas Latvijas datos. Arī siltumenerģijas tarifi netiek bieži pārskatīti. Šā gada maijā gāze bija par 2,5% lētāka, kamēr siltumenerģijas cena samazinājās par 4,3%. Gaidāms, ka arī šā gada jūnijā gāzes un siltumenerģijas cena gada griezumā uzrādīs kritumu. Savukārt gada otrajā pusē, pārskatot tarifus, šo energoresursu cena palielināsies, it īpaši būtiski pieaugs gāzes cena, pieaugot gan gāzes, gan gāzes sadales tarifiem.

Pārtikas cenas Latvijā palielinājās par 0,9% salīdzinājumā ar pērnā gada maiju. Lai arī pārtikas cenu pieaugums bija nebūtisks un tā devums vidējā inflācijā bija vien 0,2 procentpunkti, tomēr tieši pārtikas cenu izmaiņas pasaulē ir viens no galvenajiem pētniecības objektiem ekonomistu lokā. ANO Pārtikas un lauksaimniecības dati par neapstrādāto pārtikas cenu pasaulē liecina, ka pārtikas cenu indekss ir nepārtraukti audzis 12 mēnešus pēc kārtas, sasniedzot visaugstāko līmeni kopš 2011. gada beigām. Cenu kāpums ir vērojams visām galvenajām pārtikas grupām, piemēram, graudaugiem, eļļām, cukuram, pienam. Ietekmējošie faktori ir dažādi un saistīti ar sliktajiem laika apstākļiem, un kā rezultātu ar sliktu ražu, ar pieprasījuma pieaugumu, kas būtiski apsteidz pārtikas piedāvājumu, naftas cenu kāpumu un piegāžu traucējumiem. Attiecībā uz pieprasījumu svarīgi atzīmēt, ka tajās valstīs, kur vakcinēšanas process notiek diezgan raiti, pulcēšanas ierobežojumi pakāpeniski tiek atviegloti, līdz ar to atkal var strādāt restorāni un kafejnīcas, kas palielina pieprasījumu pēc pārtikas. Līdz šim pārtikas cenas Eiropā pat samazinājās, ko ietekmēja sāva

konkurence starp tirgotājiem. Savukārt, Latvijā pārtikas cenas kopš gada sākumā palika nemainīgas. Tomēr gaidāms, ka gadā otrajā pusē straujš pārtikas cenu pieaugums pasaulē pakāpeniski sāks atspoguļoties arī cenās Latvijā.

Patēriņa cenu izmaiņas Latvijā seko tendencēm eirozonā. Balstoties uz ātro novērtējumu, saskaņotais patēriņa cenu indekss eirozonā šā gada maijā ir palielinājies par 2,0% salīdzinājumā ar pērnā gada attiecīgo mēnesi. Eurozonas valstīs būtisku devumu inflācijā arī nodrošināja degvielas cenu pieaugums, jo, izslēdzot to, vidējais cenu līmenis palielinātos divas reizes mazāk jeb par 0,9% gada izteiksmē. Inflācijas riski pasaulē un eirozonā pašreiz ir augsti, tomēr inflācijas paātrinājums bija sagaidāms un kopumā ir saistīts ar pērnā gada zemo bāzi un ekonomikas atkopšanas. Balstoties uz aktuālākajām Eiropas Komisijas prognozēm, patēriņa cenu līmenis eirozonā un Latvijā 2021. gadā palielināsies par 1,7%.

<https://www.fm.gov.lv/lv/jaunums/fm-straujs-degvielas-cenu-kapums-paatrina-inflaciju>